

(A)mit hozott a Holnap

Kultúra

Volt egyszer, hol nem volt, idén megint volt, még hozzá ötödik alkalommal Holnap Feszt Nagyváradon. Svédországi vendégekkel, Diógyerekekkel, színészekkel, zenészekkel, könyvek társaságában, performance-szal, délelőtti és esti beszélgetésekkel.

Színházi premierrel kezdődött a szeptember 21–23. között megtartott Holnap Feszt nyitónapja, amely egybeesett a magyar dráma napjával. A *Kapufa és öngól* című előadást, a nagyváradai és székelyudvarhelyi teátrumok által meghirdetett *Drámázat* elnevezésű pályázat debüt díjas alkotását, Körmöczi Kriván Péter darabját Tasnádi-Sáhy Péter kollégánk rendezte. Előadás után még marasztalták a közönséget a Szigligeti Stúdióban, a fekete teremből a fehérbe invitálták az érdeklődőket egy beszélgetésre. Ennek moderátora, Biró Árpád Levente, a Szigligeti Színház kommunikációs felelőse elmondta: a teátrum fontosnak tartja, hogy teret adjon kortárs hazai drámáknak, s hogy lehetőséget teremtsenek fiatal tehetséges alkotóknak a megmutatkozásra. Érzékeny, problémafelvető szövegekkel foglalkoznak. A *Drámázat III.* című kötetben öt színdarab szövege található, a legjobb pályaművek. A drámapályázat Debüt kategóriájának nyertese, Körmöczi Kriván Péter meseíró, mesemondó, drámapedagógus és a második díjas Varga László Edgár, a marosvásárhelyi *Látó* szépirodalmi folyóirat szerkesztője volt jelen az esten. Mindketten szóltak arról, mi ösztönözte őket, hogy jelentkezzenek a pályázatra. Varga László Edgár elmondta: ő inkább költő, vannak azonban olyan témák, amelyek drámában a legjobban kifejezhetők. A drámáját pár éve kezdte írni, s a kiírás ösztökélte, hogy föllevenítse a darabot. Véleménye szerint a drámánál roppant fontos a szerkesztés, érdekes része ez a munkának. A költészetben inkább a munkafolyamat első része a fontosabb. Persze lehet, ezt csak azért érzi így, mert ez volt az első drámája, nincs kellő tapasztalata. A drámatémát könnyű volt megta-

lálnia, generációjának bizonytalan-sága volt a kiindulópont. A jövőben inkább verseket szeretne írni. Hamarosan megjelenik a verseskötete, s már egy következő versciklus is kiadásra vár.

„Fogalmam sem volt, milyen egy dráma” – mondta Körmöczi Kriván Péter. Gyermekkorától fogva a mesék érdekelték. Aztán a pályázat fölkel-tette az érdeklődését arra nézvést, hogyan is kell drámát írni. Csak le akarta írni az érzéseket, az örömet és fájdalmat. Elkezdte drámásítani a szövegét. Furcsa volt látni a szöveg megelevenedését. Érdekes érzés volt látni az előadást, hatással lenni emberekre. „A betűkből szavak lesznek, a szavakból mondatok, a mondatokból mozgás, a mozgásból érzés, az érzésből pedig csend.” Csoda ez, ami történhet bárkivel. Körmöczi Kriván Péter elmondta: ez az előadás lendületet adott neki ahhoz, hogy folytassa a „drámázást”. Átdolgozza, gatyába rázza a már meglévő másik drámáját. És születőben van egy következő is.

Mindkét ifjú alkotó elárulta: nem nagyon szoktak (kortárs) színdarabokat olvasni. Mire Novák Eszter, a Szigligeti Társulat művészeti vezetője megjegyezte: a „normális” emberek

nem is szoktak drámákat olvasgatni csak úgy. A drámákat színpadra kell állítani, nem élnek színház nélkül, ezért ezek a szövegek inkább a színházi formákban gondolkodóknak valók. Novák Eszter hozzáfűzte: a pályakezdő drámaíró a legtöbbet abból tanul, ha látja a szövegét megvalósulni.

Városok háromszögében

A második napon két jóízű beszélgetés folyt a Darvas – La Roche-házban. Először Mátyás Zsolt Imre színművész, rendező *Diógyerekek* című novelláskötetét mutatták be. A szerzővel Szűcs László beszélgetett. A Holnap Kulturális Egyesület gondozásában megjelent kötet, amelynek szép és ötletes borítóját Benkő J. Zoltán tervezte, az elengedések könyve; Mátyás Zsolt Imre rövidprozáira jellemző a meghökkenés.

Hogy igazából mit is ért elengedésen? Sok mindent jelent a szó. Elengedett érzéseket, kiíródott frusztrációkat. „Már nem tudni, én engedem el őket, vagy ők engednek el engem” – mondta Mátyás Zsolt Imre. Intuitívan jönnek a történetek, bevillan a kép, s pörög az egész, mint egy film. „Néha nem érem utol.” Aztán mégiscsak bevárja a történet a szerzőt. Mátyás Zsolt Imre említést tett arról is: színészként sokszor ütközik olyan problémába, hogy hiába jó egy szöveg, valahogy mégsem lehet kimondani, vagy nehéz kimondani hitelesen. Ezért a novellák írásakor ügyelt arra

Angela Lupșea és Simon Judit a Holnap Feszt megnyitóján a Darvas – La Roche-házban

is, hogy jól kimondható legyen a szöveg. A történetek zömének van reális alapja, de aztán a szerző egyszer csak elrugaszkodik a valóságtól. Az ötletek a mindennapokból kerülnek ki, s aztán jöhet a mese, a képzelet. Némelyik elbeszélésében a zenének is jelentősége van, mégpedig műfaji megköttöttség nélkül, hiszen a hang lehet autózúgás vagy szimfónia. Az előbbiben is lehet zeneiség. Egyébiránt dobolni tanul, a nagyváradi Orbán Miklós dobos a mestere. A dobolás is elrepítette egy különleges világba. Mert az utazás belsőleg is történik, nem csak fizikailag. Szemlélődni önmagunkban hasznos, ha nem is mindig kellemes.

Mátyás Zsolt Imre Marosvásárhelyen született, Nagyváradon alapított családot, és a temesvári színház művésze. Sok

féle kötődés, élmény fűzi mindmáig Vásárhelyhez anélkül, hogy lokálpatrióta lett volna. Színészként pedig jól érzi magát Temesváron. E városok háromszögében él, és bizonyára ennek köszönhető, hogy nem lett a belső világa „belterjes és ingerszegény”. A Béga-parti város hihetetlen energiákat bocsát ki. Nagyon változatos a lakosság összetétele. Mindenféle impulzus éri ott az embert, pezseg a város. Ebből olykor ki kell szabadulni és csak szemlélődni, mondjuk, a Nyárad mentén. „Sokszor

Szűcs László és Mátyás Zsolt Imre a Diógyerekek című novelláskötet bemutatóján

bíráljuk a saját szemétdombunkat. Jó kitekinteni másfelé – ezért is jó ebben a háromszögben való mászkálás.”

A nagyváradai Theatron Egyesület – Varázshegy Színházi Műhely is szóba került, amelynek Mátyás Zsolt Imre az alapítója-vezetője. Jó néhány évig intenzíven működtette. Egy idő után belefáradt, egyelőre pihenteti a műhelyt, bár nem tervek nélkül.

A temesvári Csiky Gergely Állami Magyar Színházról is szólt. A múlt évad nagyon gazdag és érdekes volt. „Egy szintet lépett a színház a múlt évaddal.” Kicsit szellősebbnek ígérkezik az új szezon, kevesebb produkció várható, aztán a következő évad megint húzós lesz. Egyébként épp a könyvbemutató előtti este volt Temesváron az évad első premiere: Görgey Gábor darabját, a *Wiener Walzert* mutatták be.

A forradalomtól a rasszizmusig

Este Svédországban élő vendégeket üdvözölhettek a Holnap Feszt szervezői. Athena Farrokhad költő, műfordító (francia és angol nyelvből fordít svédre), drámaíró, irodalomkritikus Teheránban született, kisgyermek volt, amikor családjával Svédországba települtek. Az 1983-ban született Athena svédnek tartja magát. Svéd költőnek. Első, *Vitsvit* című verseskötete 2013-ban jelent meg. Magyar fordításban 2015-ben látott nyomdafestéket a Holnap Kulturális Egyesület gondozásában. A könyvet már megismertették az irodalombarátokkal Váradon tavalyelőtt. Most a költőnővel is találkozhattak az érdeklődők. Athenával Simon Judit újságíró beszélgetett angol nyelven, gyorsan és érzékletesen tolmácsolva magyarul mondandóját. A meghívott elmondta: többször volt már Romániában, de Erdélyben még soha nem járt. Verseskötetét Svetlana Cârstea fordította le román nyelvre. Svetlanával 2012-ben találkozott Stockholmban, a Román Kulturális Intézetben; egy közös műfordítói projektben vettek részt. Román és svéd költők dolgoztak együtt két hétig. Svetlanával hamar összebarátkozott Athena. Úgy fordították le egymás munkáit, hogy egyik sem ismerte a másik nyelvét. A francia volt a közös nyelv. Azóta is tartják a kapcsolatot, közös kötetük is lett. „Sok közös van bennünk – és főleg az írásainkban” – mondta Athena. Hiába, hogy

más-más kultúra, teljesen más közeg, más ország, öt éve tevékenykednek együtt, közös projektjeik vannak. Ő még 2013-ban fordította le Svetlana könyvét. Érdekességképp megemlítette, hogy a romániai Gaudeamus könyvfesztiválon tíz divatos skandináv krimiíró regényei mellett Athena verseskötetét mutatták be. És hogy milyen témák foglalkoztatták versírásukkor? Forradalom, háború, migráció és rasszizmus. Ezekről akart írni a magyarul *Fehérfehérré* címet viselő kötetben, ugyanakkor az emlékeknek is fontosságot szánt. Líraian megközelítve a makropolitikai kérdéseket, nagyon intim szemszögből, nem csupán egy személy szempontjából. Minden emberre másként hatnak ezek a dolgok, és másféle stratégiákkal dolgozzák föl ezeket. A család erre nagyon megfelelő közeg.

Athena verseskötetének magyar fordítója Sall László nagyváradai születésű, Göteborgban élő költő. Hogy miként bukkant rá Athena verseire? Sall László elmesélte: kíváncsi volt arra, mivel is foglalkoznak mostanság az egykori svéd gyermekversek szerzői. Aztán kedvenc göteborgi könyvtárosát, Malin Anderssont kezdte faggatni arról, mit írnak manapság a fiatalok, milyen művek születnek, amiket le kell fordítani. Nos, így kerültek hozzá Athena Farrokhad költeményei.

Athena hozzáfűzte: a költők hálásak, ha fordítják a verseiket. Izgalmas munka a műfordítás, és jó érzés a folyamat részesének lenni. *Vitsvit*

kötetét tizenegy nyelvre fordították le. Három esetben – a kínai, az orosz és a magyar fordításoknál – fordult elő, hogy megnézte a könyvet, és csak annyit tudott mondani: jól néz ki, mert egy mukkot nem értett az egészből.

György Kamilla szintén Svédországban él; nyelvészként segített a versek végső magyar szövegének kialakításában. Lektorálta a munkát, összevetette, hogy a fordítás mennyire felel meg az eredetinek. A könyv magyar címe: *Fehérfehérré*. A vitsvit svéd szónak több jelentése is van. A fordító és a lektor sokat töprengett a címen is. A fehér lehet fénykitörés. Fehér a hó, a tej. A szónak kapcsolata van az anyanyelvvel. És végső soron a fehérnek pozitív kicsengése van – magyarázta Athena. Kamilla pedig hozzátette: Athena szövege telis-tele van többjelentésű kifejezésekkel, szójátékokkal. A gondolatok pedig vissza-visszatérnek, új vetületek keletkeznek.

Athena Farrokhzad (középen) svéd költő többnyelvű estjén (jobbra György Kamilla és Sall László)

A verseskönyv külleme sem átlagos. A borítója fényes, ezüstszínű. Akár egy tükör. A fehér lapokon pedig fekete csíkok, s a csíkokban fehér betűkkel a verssorok.

Elhangzott továbbá: Teheránban is bemutatta már könyvét. A cenzúra miatt nehéz ott kötetet megjelentetni. Merthogy nagy a diaszpóra a világban, kellene a perzsa nyelvű könyv is, de Athena nem szeretne kompromisszumokat kötni.

A versekből háromnyelvű felolvasás volt. Kovács Enikő, a Szigligeti Társulat színművésze magyarul, Ioana

Tanulmányában tudatosan használja a közérthető magyar nyelvet, ám ez egyáltalán nincs a tudományosság kárára. Ezek a tanulmányok szerre megjelentek a *Várad* folyóiratban, nyelvészeti anyagai a Biharországban, most pedig a frissen bemutatott könyvben.

A kötet második részében az a többrészes portré található, amelyet tavaly nyári beszélgetéseik alkalmával Szilágyi Aladár készített a „kultúrmindelessel”. Figyelemreméltó és kacskaringós Dánielisz Endre életútja a fésűs-, majd cukrászegéségtől a tanítóságig. Tizenhat évesen, a magyarok szalontai bevonulása után lett az Arany-múzeum teremőre. Pár évig őrizte az emléktárgyakat. Sok ritkaságot látott, még Aranynek az epekövét is, ám sajnos jó néhány tárgyat

(épp 135-öt) elraboltak 1944 októberében. Két évig tanult teológiát, így Dánielisz Endre lévita-lelkész is. Köröstárkányban tanítoskodott. Akármi történt is, nem csüggedt el. Egyszer kilyukadt a tüdeje, de „valahogy befoldozták”. Kilencvenen túl a combnyaktörés után is szépen felépült. Sőt, nagyon is fürge mind fizikailag, mind szellemileg.

Nagyszalonta jeles személyiségeiről is szólt, például Fux Pál képzőművészről, báb- és díszlettervezőről,

*Dánielisz Endre irodalomtörténész
dedikálja legújabb kötetét*

Sinka Istvánról, aki pásztorból lett költő, dr. Kiss Ferenc orvosprofesszorról, anatómusról, Kiss Istvánról, a szalontai Arany János-szobor alkotójáról.

Hamarosan újabb kötettel jelentkeznek, amely a *Biharország* lapban megjelent nyelvészeti, nyelvhasználatról és -helyes-ségről, szép, helyes beszédéről szóló cikkeit tartalmazza majd.

Az irodalom vajon mi? – Avagy a város mint játszótér

Az Élő Várad Műhely és a Fiatal Írók Szövetségének (FISZ) tagjai az év hátralévő hónapjaiban öt alkalommal találkoznak Nagyváradon. A nyitányt a Holnap Fesztven tartották meg, az Élő Váradot Biró Árpád Levente képviselte, a Fiatal Írók Szövetségét pedig Szöllőssy Balázs és Hyross Ferenc. A beszélgetést Tasnádi-Sáhy Péter, az Élő Várad Műhely ötletgazdája, irányítója moderálta.

Hyross Ferenc 1992-ben született Budapesten, jelenleg is ott él. Pannonhalmán érettségizett, 2016-ban diplomázott az ELTE PPK pszichológia szakán. Versei 2010 óta jelennek meg nyomtatott és online folyóiratokban. *Tömegvonzás* című kötete 2016-ban jelent meg.

Szöllőssy Balázs 1981-ben született. Költő, szerkesztő, a Fiatal Írók Szövetségének titkára. Megjelent kötete: *A szabadság két jelentése* (2010). Decemberben jelenik meg második verseskötete.

Biró Árpád Levente a Szigligeti Színház kommunikációs felelőse, a Babeş–Bolyai Tudományegyetem doktorandusza, színház- és bábszínháztörténettel foglalkozik, amikor pedig az irodalom világában barangol, a szöveg performativitása érdekli. A találkozón mindhárman olvastak föl írásaikból.

Mint ahogy Tasnádi-Sáhy Péter is fogalmazott: egy friss barátság első momentumai ezek. A cél az, hogy minél többet megtudjanak egymásról. Azután arról folytattak eszmecserét, hogy igazából mi is az irodalom. Ferencnek az irodalom leginkább a kreativitást jelenti. Az irodalom kicsit több annál, mint a saját belső világ, az érzések szublimálása. Fon-

tos az egyéni és az univerzális találkozás. Árpi hangsúlyozta: irodalom nélkül lehet élni, de nem érdemes. Ami lényeges: valamilyen módon megkerülhetetlenné tenni az irodalmat. Balázs a szabadság kis köreiről, a kreatív terekről beszélt. Ferenc pedig megjegyezte: ha a várost úgy nézzük, mint játszótér, jókat lehet játszani. Péter szerint kultúra közösség nélkül nem létezik. Élő kultúrának kell hogy legyen közössége. És léteznek olyan terek, amelyekbe úgy-mond bevonódnak a szövegek.

A valóság vizsgálatának egyik formája a művészet

Ezután következett Gáspárik Attila színművésznek, a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház főigazgatójának *Váradról indult* című estje. A vendéggel előbb színházi témákról Simon Judit, majd személyesebb dolgokról egykori középiskolai osztálytársa, Szűcs László beszélgetett.

Gáspárik Attila egy 1919-es plakátot is hozott magával. A plakát azon utolsó előadások egyikét hirdeti, amit még nem román világban játszott a színház. A régi falragaszon Gróf László neve is szerepel. Budapesten találta ezt a régi várad színháztörténeti érdekességet, amelyet most a *Várad* szerkesztőségének ajándékozott. Megjegyezte: még Földes László várad színművész tanította meg rá, hogy össze kell kaparni az utolsó kicsi emlékeket is. Az ócskapiacok fölöttébb szükséges voltára pedig az egyik nagybátyja ébresztette rá.

Gáspárik Attilának tavaly jelent meg *A színház kiterjedése* című könyve. Emellett írt egy könyvet Kovács György színművésze-ről, drámaíróról is. Soha nem látta őt, de érdekelte a személyisége. Gáspárik hangsúlyozta: a színháznak óriási érdeme van a magyar nemzet kialakulásában. A színház egy nyelv köré csoportosult. Ugyanakkor demokratikus intézmény volt, hiszen egy térben lehetett az arisztokrata a földművessel. Kovács György sztár volt. Évtizedeken át tanított is. Nehezen vészelt át a második világháborút. A fasizmus elől menekülnie kellett. Minden oka meglett volna, hogy ne ejtsen ki soha többé magyar szót. Ám ő nem így tett. Művészete szimbólummá vált. A leghitelesebb Kossuth-

Gáspárik Attila átadja ajándékát, egy 1919 tavaszán készült nagyváradi színházi plakátot

figurát ő játszotta. Emellett ő lett a versmondás Latinovitsa Erdélyben. Gáspárik hangsúlyozta: szeretné a színjátszást behozni a közgondolkodásba. És szeretné, ha lenne egy színházi múzeum valahol Erdélyben. „A színház volt a minden annak idején” – fogalmazott.

Gáspárik Attilát foglalkoztatják az 1989 előtti beszélgetések, jelentések, amelyek a színház berkeiben történtek. A Securitate érdeke az volt, hogy mindenkiről mindent tudjon. Sokszor így tudtak kordában tartani embereket. A titkosrendőrség játéka az is, hogy egymásnak ugraszt egyéneket. Annak idején ez volt az oka Kolozsvár és Marosvásárhely értelmiségi körei acsarkodásának is. Panek Zoltán és Sütő András is ezért ment egymásnak. Gáspárik Attilát érdekli, hogy a színjátszást mennyire befolyásolja a titkosrendőrség, hogy a színházak mennyi kompromisszumot vállaltak és vállalnak manapság, és hogy miként játszottak össze a hatalommal. „A valóság vizsgálatának egyik formája a művészet” – jelentette ki.

Irodalom és színház kapcsolatáról szólván kifejtette: a jövő színháza még jobban elszakad az irodalomtól. Azt a színházat szereti, ahol a színész önmagát adja. „Engem már nem érdekel Shakespeare, hanem az érdekel, hogy Kovács Géza milyen mint Hamlet.” Visszavonna a rendezői színházakból. A kortárs színháznak önmagát kellene megfogalmaznia. A mozi megjelenése a színházra is hatott. Sok előadásban használnak mozgóképe-

ket is. Egyébként meg „a színház nagy kurva, minden művészből lop egy kicsit, és aztán kikeveri a sajátját”.

A színház mellett a média világa is foglalkoztatja. Írásokat publikált, tévézett, rádiózott. Szűcs Lászlóval a diákéveket is föllelevenítették a „Mogyorósban” (mai nevén Ady Endre középiskola). Egykori tanáraikról, osztálytársaikról is meséltek. Az est dedikálással és pezsgőzéssel zárult, a remek kárásztelki sampányt Gáspárik hozta.

*

Zenével, a titokzatosan hangzó Columbo's Wife együttes – Nagy Orsolya (ének), Imre Zoltán (gitár), Emődi Tamás (gitár), Antal János (billentyűk), Herman Szabolcs (basszus-

gitár), Makai Dimény Zoltán (dobok) – koncertjével búcsúzhattunk az idei Holnap Feszttől. A váradi zenekar tagjai kedvtelésből muzsikálnak, és nagyon jól csinálják ezt. Világlágereket, blues- és rockdalokat dolgoznak föl. Ebben a felállásban ez volt a második koncertjük a Moszkva Kávézóban. A Columbo's Wife ismét egy hangulatos, jó koncerttel örvendeztette meg közönségét, méltó befejezéseként a rendezvénytársorozatnak.

TÓTH HAJNAL

A Columbo's Wife együttes fesztiválzáró koncertje a Moszkva klubban